

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino vred
in v Mariboru s pošiljan-
jem na dom
za celo leto 3 gld. — kr.
„ pol leta 1 „ 60 „
„ četrt leta — „ 80 „
Naročnina se pošilja
opravništvu v dijaškem
seminišču (Knaben-
seminar.)
Deležniki tisk. društva
dobivajo list brez po-
sebne naročnine.

Slovenski GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Posamesne liste
prodaja knjigar Novak
na velikem trgu
po 5 kr. — Rokopis.
se ne vračajo, nepla-
čani listi se ne spre-
jemajo.

Za oznanila se plačuje
od navadne vrstice, če
se natisne enkrat 8 kr.
dvakrat . . . 12 „
trikrat . . . 16 „

Slovinci in narodna ravnopravnost.

(Izvirni dopis iz Dunaja).

Državni proračun za leto 1880 še zdaj ni dodelan, ker se o vsaki številki v dotičnem odboru, ki šteje 36 poslancev, temeljito in včasih po nepotrebiti obširno obravnava. Gre pa tudi za velike svote, za več ko 400 milijonov gold. letnih stroškov in nij tedaj čuda, da odbor skuša tu pa tam kaj prihraniti, da bi ne bilo treba novih bremen ljudstvu nalagati. Tukaj pa nečem govoriti o vseh teh stvarih, ki so dozdej bile obravnane, ampak samo o nekih predlogih, kateri se tičejo nas Slovincov in naših narodnih pravic.

Ko je namreč se sklepalo o stroških za učno ministerstvo in šolstvo, ki znašajo že 20 milijonov goldinarjev, oglašali so se Čehi in Slovenci in se pritoževali, da morajo sicer kakor Nemci plačati za srednje in višje šole, da pa zlasti Slovenci niti ene srednje šole, latinske ali realke, nimajo, na katerej bi se podučevalo v slovenskem jeziku. Naš poslanec g. dr. Vošnjak je dokazal, kaka velika krivica se nam Slovincem godi, da so vse srednje šole na slovenskih tleh, kakor v Mariboru, Celji, Ptuj, Ljubljani, Gorici, Celovec itd. že s prvim letom čisto nemške. S tem se mnogo pridnim in ukaželjnim kmečkim sinovom pot zapira v višje šole, ker pridejo iz ljudske šole brez potrebnega znanja nemškega jezika, ljudske šole pa nikjer ne morejo drugače osnovane biti, kakor na podlagi materinega jezika.

Srednje šole, gimnazije in realke, tedaj največ služijo le meščanom in uradniškim otrokom, kmetsko ljudstvo, iz čegar davkov se tudi vzdržujejo, pa imajo premalo dobička od njih. Na srednjih šolah bi se moralo saj v prvih nižjih letih čisto slovenski podučevati in še le v višjih letih toliko nemški, da se učenci popolnem nauče nemškega jezika. Dr. Vošnjak nasvetuje: Vlada se pozivlje, da se v vseh slovenskih deželah na srednjih šolah za učence slovenske narodnosti v slovenskem jeziku podučuje, v kolikor je že priprav-

nih knjig za taki poduk. Stremajer, ki je pri tej seji še bil kot učni minister navzoč, temu nasvetu nij hotel pritrditi, ker srednje šole bi ne smele dvojezične biti. Tudi nemški poslanci so nasprotovali, češ, da bi potem nemški sinovi na slovenskih gimnazijah se morali slovenski učiti. (To bi bilo njim le na prid, ako kedaj kočejo mej Slovinci svoj kruh služiti.) Dr. Vošnjak je zavrnil vse ugovore in djal, da minister Stremajer le iz znanega starega sovraštva do vsega Slovanskega neče Slovincem nobene slovenske šole privoliti. Kam pa pridemo v Avstriji, če se bo še zanaprej tako krivično ravnalo proti Slovanom, katerih je vendar večina prebivalstva v našem cesarstvu? Že zdaj je 1200 slovenskih učencev na gori navedenih gimnazijah, katerih število se bo še jako pomnožilo, ako se slovenski jezik za učnega uvede. Dr. Vošnjakov nasvet je bil potem potrjen od večine odsekove, to je od Čelov, Poljakov in konservativnih Nemcev, liberalci so pa se ve da proti glasovali.

V prihodnji seji ravno tega odseka so se obravnavala učiteljsišča (Lehrerbildungs-Anstalten). Tudi pri teh se je oglašil naš poslanec g. dr. Vošnjak in se pritožil, da na učiteljsiščih v Mariboru, v Ljubljani in v Celovcu se bodoči učitelji le v nemškem jeziku podučujejo. To je nenaravno in na kvar ljudskemu šolstvu. Iz teh učiteljsišč pridejo učitelji za slovenske ljudske šole in pri taki odgoji ni se čuditi, da mnogi nimajo prave ljubezni do svojega naroda, ker še jezika temeljito ne znajo. Vadnica v Ljubljani je nemška in na tej se morajo vaditi učenci, ti bodo potlej podučevali v čisto slovenskih ljudskih šolah. Tudi na mariborski vadnici se več nemščine ko slovensčine goji.

Vladni zastopnik in minister Stremajer sta se, kar se je dalo, izgovarjala in trdila, da na mariborskem učiteljsišči se nekaj predmetov tudi v slovenskem jeziku uči, v Ljubljani pa še več. Dr. Vošnjak: To nij resnično, na mariborskem učiteljsišči je ravnatelj in večina učiteljev nemške narodnosti, ti še slovenski ne znajo. Stremajerju

se je pri tem primerilo, da je trdil, da v Mariboru mora vadnica nemška biti, ker še tam slovenskih otrok nij za slovensko vadnico. Nemški poslanec Herbst pa je djal, da Celovec in vsa okolica, to so nemški kraji, kako se morajo tam slovenski otroci za slovensko vadnico dobiti? Dr. Vošnjak je obema gospodoma razjasnil, da je mariborska in celovska okolica slovenska, čemur se je Herbst jako začudil in mrmral proti svojemu sosedu, korškemu poslancu Ritterju: „Davon habe ich nie etwas gehört“ (t. j. o tem nisem nikoli ničesar čul). In ta mož je bil že enkrat avstrijski minister in bi kot taki se vendar moral podučiti o narodnih razmerah cesarstva. Po daljšem besedovanju je odsek zopet z večino glasov pritr dil nasvetu dr. Vošnjaka, da naj vlada na učiteljskih v Mariboru in Ljubljani slovenski jezik uvede kot učni jezik. Vlada ima tedaj zdaj ukaz, kako ravnati na srednjih šolah in učiteljskih, da se tudi nam Slovencem daje, kar nam gre. Ker je minister Stremajer odstavljen od cesarja in na njegovo mesto gosp. baron Konrad, bivši kranjski predsednik, imenovan za naučnega ministra, upamo, da bodo prišli dnevi pravičnosti za nas Slovence, ki se že totiko let moramo boriti za svoje pravice in braniti svoj narod, da vsled potujčevanja ne postanemo hlapeci in robovi tujega naroda.

Gospodarske stvari.

Metelika ali detelja lucerna.

Zgodovina. Poleg navadne štajerske in tarške detelje imamo še deteljo meteliko ali lucerno. Zovejo lucerno (*Medicago sativa*) še tudi modro ali plavo deteljo, ker modro ali plavo cvete. Prav-voč je, da so jo iz Španije k nam dobili. Sedaj jo sejejo posebno po apninskem svetu, kder najboljše stori. Kdor ima apneno, glinasto zemljišče, naj seje lucerno. Takaj lucerna vsako drugo deteljo daleč prekosi. Opis. Lucerna ima k višku stoječa ali dvigajoča se, čez 1 črevelj visoka, vejnata stebela, trojnata in podolgaste liste. Modri, lepo vijoličasti cvetki sedijo na kratkih peceljnih. Plod je polževo, večjidel po trikrat, zasukan strok. Razne zvrsti. Metelike je več zvrstij: navadna vijoličasta lucerna, tudi večna detelja imenovana (Nemci jej pravijo: *französische Luzerne*), potem rumeno cvetoča švedska lucerna, dalje hmeljna in peščena metelika. Zадnje tri zvisi sodijo hribovitim in hladnim legam, kder navadna lucerna ne stori več. V sledečih vrsticah je o navadnej ali vijoličastej lucerni govor. Teža semenu: 77 kilo hektoliter. Kaljivost: 2 leti. Podnebje. Toplo podnebje ugaja lucerni najbolj, a stori tudi drugod. Ker rastlina globoko poganja korenine, zato prenaša veliko več suše, nego navadna štajerska detelja. Zemlja bodi globoko

vzrahljana, apnenoglinasta, prstena alilovica z dnom, ki je apnasto, dobro zrahljano in brez mokrote. Kolobar. Lucerna se malo kedaj vrsti z drugimi sadeži, ampak odmerijo za njo kako praho, krčevino, iztrebljen vinograd ali staro hmeljišče. Če take zemlje ni pa se poseje, kder je prej raste l okopaven sadež, kojemu je se bilo dobro pognojilo. Dobro priredjena praha njej kaj izvrstno ugaja. Gnojenje. Lucerni samej se ne gnoji, ampak prvemu, redko kedaj drugemu, sadežu pred njo. Za potroševanje rabi gips, 2—4 met. cente na hektaro, pepel, 4—5 met. cent. Priprave. Ker lucerni plevel rad škoduje, zato se mora ta iz njive spraviti, zlasti pirika. Ako se okopavnemu zadežu ni zvesto zemlja pripravljala, treba jo je lucerni večkrat preorati, in dno z rovarjem globoko vzrahljati. Čas sejatvi je ali jeseni ali spomladi, vendar ne prerano in potem, ko se je vsejal krovni sadež: ječmen, jara rž ali pšenica. Koliko semena da je treba, to se odloči po zemljišči. Čem slabeje kaže se to, tem več je treba semena; z roko se poseje 35—45 kilo, z mašino 25—35 kilo na hektaro. Sejatev in obdelovanje. Redko kedaj sejejo lucerno samo, ampak skoro vselej na kako žito. Seme se mora pri sejanji z roko 2—3 centimetre, pri sejanji z mašino 6—8 cent. m. globoko zavleči. Povaljanje s valjarjem je nasvetovano. Dalje se mora skrbeti, da se na lucerno ne zatepe predenica. Ako je ta se prikazala, treba jo je hipoma odpraviti, drugače je v kratkem vsa lucerna prepredena in uničena. Vsako naslednjo spomlad kaže lucerno z ostro brano povlačiti. Ovece naj se prva leta ne spuščajo na njo. Trpežnost. Lucerna v kolobaru za drugimi sadeži posejana ostaja 4—5 let, sicer pa 10—15 let. Kedaj jo treba podoriti, to kažejo goli prostori na njivi, ki prihajajo od leta do leta večji in manjšajo pridelek. Kedaj in kako spravljati lucerno? Vsakako preden cvete. Na leto se gre kosit 4—8 krat. Lucerna je prva zelena krma, najmanj 8—10 dni pred navadno deteljo. Suši in spravlja se navadno. Za seme se pušča druga košnja. Seme od lucerne se leži dobiva nego od štajerske rudeče detelje. Pridelki. Suhe krme 40—70 met. centov na hektari. Od 1—3 leta naraščajo pridelki, pojemajo potem nekoliko let in ostanejo več časa jednaki. Poprek daje hektara 46—60 met. centov krme in 5—8 met. centov semena. Shranitev in poraba. Lucerna se naj shranjuje v prezračnih prostorih in tako, da se do polaganja ne premetava pogosto. Ta rastlina rabi kot izvrstna zelena in suha krma govedam, ovcam in konjem. Krave mlekarice pri tej krmi dobro molzejo in dajejo jako sladko, tečno in mastno mleko. Puter iz njega je lepo rumen in jako okusen. Za lucerno sejejo koruzo, repico, oves, tobak, sadijo okopavne sadeže. Bolezni in sovražniki: šodrasto, nerodovitno ali mokrotno dno podzemsko, pirika, predenica, medena rosa, snet in plesenj. L. G.